

The Greek Review of Social Research

Vol 4 (1970)

4-5

Η διοίκησης, υπό Χρίστου Κ. Μίχαλου

Γ.Θ. Λυμπεράκης

doi: [10.12681/grsr.517](https://doi.org/10.12681/grsr.517)

Copyright © 1970, Γ.Θ. Λυμπεράκης

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

Λυμπεράκης Γ. (1970). Η διοίκησης, υπό Χρίστου Κ. Μίχαλου. *The Greek Review of Social Research*, 4, 275.
<https://doi.org/10.12681/grsr.517>

ήδη και εις τὴν ἐποχὴν τοῦ Βυζαντίου «τὴν ἀπρόσωπον τῆς κοινοβιακῆς ἐξισοπέδωσης τῶν πιστῶν», ἐνθ' ἃν νεοελληνικαί κοινότητες (...) ἦσαν κοινοπραξία στρατευμάτων» (Δημ. Γρ. Τσάκωνα, «Κοινωνιολογία καὶ φιλοσοφία τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ», Ἐπιθεώρησις Κοινωνικῶν Ἐρευνῶν, τεύχος 2-3, σσ. 81-2). Καί ὅταν ὁ συγγραφεὺς προτείνει νὰ ἀποκαταστήσῃται εἰς τὴν χώραν μᾶς καὶ δὴ εἰς τὸν χρόνον τῆς οικονομίας τοῦ πνεύματος τοῦ κοινοτισμοῦ, διὰ τῆς Συμμετοχῆς» (σ. 205), ἐνθυμούμεθα πάλιν τὸν κ. Τσάκωνα, ὁ ὁποῖος ἐπὶ ἐτη τονίζει ὅτι «ὁ Νεοελληνικὸς κόσμος μόνον διὰ τῆς ἐπιστροφῆς του εἰς τὴν παράδοσιν δύναται νὰ ἐξασφαλίσῃ μίαν ὁμαλὴν τάξιν». (Δημ. Γρ. Τσάκωνα, Προβλήματα Ἑλληνικότητος, (κείμενα δημοσιευθέντα περιοδικῶς κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν), Ἀθήναι 1970, σ. 32).

Π. Α. ΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ἡ Διοίκησις, ὑπὸ Χριστοῦ Κ. Μιχάλου, ἔκδοσις Gutenberg, Ἀθήναι 1969.

Κάτι περισσότερο ἀπὸ μία ἄλλη παρουσίασις βιβλίου δὴ ἤθελα νὰ εἶναι αὐτὸ τὸ σημεῖομα. Καὶ τοῦτο διότι πάλαι ἐπιθυμία μου ἦτο νὰ συνθέσω μίαν κάπως ἐκτενῆ μελέτην περὶ γραφειοκρατίας, παρακινουμένη πρὸς τοῦτο ὑπὸ ταλαιπωριῶν τὰς ὁποίας μὴ προσέφερον ὀριζόμενοι ὑπήκοοί της. Ἄνευρον λοιπὸν εἰς τὴν οικογενειακὴν βιβλιοθήκην τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Χρ. Μιχάλου Ἡ Διοίκησις, προτιθέμενος νὰ τὸ χρησιμοποιήσω ὡς βιβλιογραφικὸν βοήθημα. Μετὰ τὰς πρῶτας σελίδας ὅμως ἀνέλθην ἐν μεγάλῃ ἰν χάραν ὅτι ἡ μελέτη «πειρῆ γραφειοκρατίας» εἶχεν ἤδη γραφῆ, καὶ μάλιστα ὅπως τὸ ἀνεργειομένη ἐγὼ: Μελέτη «κατὰ γραφειοκρατίας». Τοῦτο πιστεῖω ὅτι δικαιολογεῖ τὸν ἐνθουσιασμόν μὴ τὸν ὀποιον παρουσιάσθαι τὴν Διοίκησιν.

Ἡ καλύτερη παρουσίασις τοῦ βιβλίου θὰ ἦτ' ἡ ἀντιγραφή του. Καὶ τοῦτο διότι εἶναι ὅσον συμπεπικνωμένη ἡ οὐσία, ὅσπερ περαιτέρω συμπύκνωσις δὲν δύναται νὰ νοηθῆ. Ἄντ' αὐτοῦ, παραυλοῦσθ' ὁμόνως: «... Ἀμερίτριον εἰς σταθ. Διοικητικῶς μελέται. Πάσχυον ὅμως ὅλοι ἀπὸ τὸ ἴδιο ἐλλείπωμα: τὴν κατατριβὴν εἰς τὰς θεωρίας. Φυσικὰ ἀπαράτητα ὁ ὁρισμὸς. Καὶ αἱ ἀναλύσεις. Καὶ αἱ τοποθετήσεις. Καὶ τὸν κκεκῶνα τὸν, ὅμως, καταποντίζεται, συχνὰ, ἡ οὐσία...»

Ἀκολουθεῖ μία γλαφυρὰ ἱστορικὴ ἀνάλυσις τῆς διοικητικῆς καὶ τῆς σταμιατικῆς ἀελέφης της, τῆς γραφειοκρατίας, ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως ἐκ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ καὶ ἐντέθεν.

Ἀνακαλύπτωμεν ἐν συνεχείᾳ, μαζὶ μὴ ἐν τῷ συγγραφέα, ὅτι τὸ πρόβλημα εἶναι πάντοτε ἐν:

«... Τὸ χεῖρότερον εἶναι ὅτι ἡ δημιουργηθεὶσα κρίσις ἐβάρυνε, κυρίως, ἐπὶ τῆς ποιότητος. Ἐδῶ ἔγκειται καὶ ἡ βασικὴ αἰτία τῆς κακοδομίας, εἰς τὴν ὁποίαν περιήχηθ' ἡ Διοίκησις...» «... Καὶ ἐξ ἄλλου,

ἡ ἀξίωσις τοῦ λαοῦ εἶναι ἡ δικαία ἀμερόληπτος, ταχία καὶ θετικὴ ἱκανοποίησις τῶν ὑποθέσεων του, αἱ ὁποῖαι, εἴτε ἥθικοι, εἴτε οικονομικοὶ ἐνδιαφέροντος, εἶναι, πάντως, σημαντικαὶ διὰ τὴν ζῶην. Κατ' ἀκολουθίαν, ἡ ἰαδίηποτε ἐπιείκεια εἰς τὴν στελέχων τῆς Διοικήσεως καθίσταται αὐτομάτως σκληρότης ἐναντίον τοῦ λαοῦ... Ἔτσι ἔρχεται εἰς τὴν σκῆνιν ἐκείνη ἡ μέγιστος παρατηρητικότητος κρίσις τοῦ Σοπενγάουερ, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ἔμφωσις ἱκανότης δύναται, σχεδόν, νὰ ἀντισταθμίση τὴν ἑλλειψιν μορφώσεως. Ἄλλὰ καμμία πνευματικὴ μὴ ὁμοίωσις δὲν δύναται νὰ ἀναληφθῆ τὴν ἑλλειψιν ἐμφῶσις ἱκανότητος...»

Προχρῶθ' ὡς μαζὺ, ἀπαριθμῶν τοὺς τίτλους τῶν κεφαλαίων διὰ νὰ φθάσομεν εἰς τὸ κέντρον βάρους τοῦ βιβλίου: «Ἀντικεινική νουτροπία», «Ἀναξιόπιστος», «Ἐνοχος λοιπὸν», «Νομοθετικῶς λαβύρινθος [περὶ αὐτὸ πλέον!], «Ἡ παράδοσις», «Παγκόσμιον τὸ πρόβλημα», «Ἡ ἑλληνικὴ εἰκὼν», «Ἀνάγκη ἀναπροσαρμογῆς», «Τεράστιον ἱστορικὸν ἔργον», «Αἰρίζεται τῆς κακοδομίας», «Τὸ ρωσφέτ», «Ἡ ἐξάρτησις ἀπὸ τὴν πολιτικὴν», «Ἡ γραφειοκρατία».

Σταυροῦσθ' ἄλλως:

«... ὀστεροῦτο, ὁλοῦν καὶ περισσώτερον, ὁ μηχανισμὸς τῆς γραφειοκρατίας. Ὁ πολυλοπὸς αὐτῆς ἠπλοῦτο μὲ σταθερὰς ἐπετακτικὴν δύναμιν. Καὶ περίεργιγε μὲ προτοισαν παραλυτικὴν δύναμιν ὀλόκληρον τὸ σύστημα τῆς Διοικήσεως...»

Ἐν συνεχείᾳ ὁ συγγραφεὺς παραθετεῖ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ διήγημα Ὁ κῆριος Τημητάρχης τοῦ Ζαχαρία Παπαντωνίου:

«... Ὁ κ. Τημητάρχης μαινοῖται στὸ γραφεῖο τὸν βῆκε μέσα τὸν λαμπρὸ ἥλιον νὰ τὸν κρατῆται εἰς ἀναφορὰς, τὶς υπογραφὰς καὶ τὶς ἀναβολὰς... Τρέμου τὴν ὑπογραφήν του. Ὁ τελευταῖος γραφίης τῆς ἐπαρχίας τὸν νοιάζει. Οἱ πῖο δυνατοὶ τὸν πολιτευόμενοι ἔχουν τὴν ἀνάγκη του καὶ τὸν κολεκεῖται. Ὁ Ὑπουργὸς ὁ ἴδιος εἶναι μολοστῶτακτος μαζὶ τὸ ἅπ τὸν φόβον μῆπος τοῦ καταφέρει καμμιὰ σιγανήν γραφειοκρατικὴν μαχαίριαν, τέτοιος ποὺ εἶναι, ἠνευσις σάν βαθὺ ποτάμι, ἄμυλτος σάν πηγάδι, κύτοχος τῆς Ὑπηρεσίας, μοναδικὸς γιὰ λύσεις καὶ περιπλοκῆς... Οἱ ἄκελοι. Νὰ τὸς ἀνοίγη! Νὰ τὸς διαβάξη!... νὰ περιμένουν τὸ νῆμα του... Ἄπειρε ὑποθέσεις νὰ σταματοῦν ἐκεῖ καὶ νὰ ὀριζόμενον ἀργὰ, σάν τὰ φροῦτα στὸν ἥλιον... Ἡ εὐτυχία τῆς ἀναβολῆς...»

«Ὁ ἥλιος χυθόταν τόσο ἠρόνικα στὸς φακέλους καὶ στὸς κώδικας, ποὺ ὁ Τημητάρχης ἐνόησε νὰ τὸν κυριεῖαι ἀκράτητο συναίσθημα παντοδυναμίας. Ἐκεῖνο τὸ πρῶτ' ἠμῶρθεσε κάποιον γελοῖον, ἀποφάσισε τὴν στασιμότητα τοῦ Κουτσοπέτρο, ἐματώισε δύο χρήσιμα ἕνα ὀδοποῖας, εἰς τὰ βῶδον τὸν κλητῆρα, ἔβρισε ἕνα γραφεῖο, καί, ὅταν πῆγε γιὰ εἰρήνην στὸν Ὑπουργὸ, ὁ ἀναποδογύρισε δύο σπουδαίατα νομοσχέδια, ποὺ εἶχε σχεδιάσει, ἐπειδὴ τὸν τρώμαξε μὲ τὴν χρονολογία, τὰ ἄρθρα καὶ τὰ νοῦμερα, ποὺ

ἐβγαλε μέσα ἀπὸ τὰ χίλια συρταράκια τῆς μνήμης του. Ποτὲ ἄλλοτε δὲν ἐνόησε τόσο πολὺ πὸς εἶναι ἀπαίρητος». Συνεχίζω ἀπαριθμῶν τίτλους κεφαλαίων: «Γραφειοκρατικὴ τυραννία», «Ὁ συγκεντροποιησμός», «Διὰ τὸν ἐντυπωσμο», «Ἡ Εὐκόλος Ἀσπίς», «Αἱ συμβουλευτικὰ ἐπιτροπαῖ», «Ἡ διαδικασίαν [μῖα παρένθεσις: ὁ σκοπὸς ἀμύζει τὰ μέσα, ἐν' ὅσον, ὅμως, τὰ μέσα δὲν σπιλάντων τὸν σκοπὸν: αὐτὸ εἶναι τὸ πλῆρες διάγραμμα γνωστὸ τὰ γματος τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας: ἡ ἀπέραντη ὅμως διαδικασίαν (μέσον) σπιλῶναι τὸν σκοπὸν (εὐρυθμὸς λειτουργία τοῦ Κράτους) διότι ἐν ὀνόματι τῆς (τῆς διαδικασίας) ταλαιπωροῦνται τὸσον οἱ πολῖται ὅσον καὶ τὸ Κράτος», «Ἡ πολυνομία», «Οἱ ἐπιτιμημονες», «Ἡ ἀναδιοργάνωσις», «Παρεξήγησις τοῦ μύχου», «Ὁ Τωῖρσιλ ἐξήγησις», «Πραγματικὴ εἰσβολή», «Αἱ ἀρμοδιότητες», «Ἀνάγκη συντονισμού», «Νέοι στόχοι, νέες ἐλπίδες».

Ἔνα ἀκόμη αὐτοῦτον τίτλος τοῦ βιβλίου ἐπιγράφεται νὰ παραθέσῃ:

«Ὁ Τωῖρσιλ... ἐδίδακεν ὅτι ἡ ἐργασία γραφείου δὲν εἶναι ἐργασία ἀποθήρασις. Καὶ συνεπῶς δὲν ἐνδιαφέρον οἱ ἄρες ἄλλὰ τὸ ἔργον. Φυσικὰ, λέγει ὁ συγγραφεὺς, ὑπάρχουν καὶ λόγοι συντρέχοντες εἰς τὴν τοποθεσίαν τῆς ἐργασίας. Ἀλλὰ... καὶ δὲν εἶναι, ἐπίσης, ἐπιτετραμένον τὸ κριτήριον [τοῦ χρόνου] διὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ὑπαλλήλου, διὰ τὴν ἠθικήν ἱκανοποίησιν του καὶ ἐντέθεν διὰ τὴν συμπεριφορὰν καὶ ὀδυστικὴν ὑπηρεσίαν του πρὸς τὸν πολίτην, νὰ ἐγκειται μόνον εἰς τὴν διάρκειαν καθηλωσῶς του εἰς τὸ γραφεῖον... Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως βλαπτικὴ εἶναι ἡ τοιαύτη μορφή ἐργασίας. Ὀδηγεῖ εἰς μαρμαρῶν νυχῆς καὶ εἰς ἐξασθένειν βιολογικὴν. Καὶ ἡ ἐπιβάρυνσις ἀποβαίνει πολλὰ πῆ...»

Ἡ μελέτη τοῦ κ. Μιχάλου διακατέχεται ἀπὸ δύο ἀρχὰς: ἡ μία ἐκφράζεται ρητῶς, εἶναι ἡ πρῶτη πρότασις τοῦ προλόγου, «Ἡ διοικητικὴ μεταρρυθμίσις, μὲ λογικὴν ἀξιολογήσιν, προβαδίζει πῶς ἐθνικῆς ἀναπτύξεως» ἡ δευτέρα ἀρχὴ εἶναι τὸ ἑλληνικὸν ρητόν: «Ὅκ ἐν τῷ πλόῳ τὸ εὐ ἄλλὰ ἐν τῷ εὐ τὸ πλόῳ».

Μία διαπίστωσις καὶ μία εὐχή, ἀντὶ συγγραφήσιν πρὸς τὸν συγγραφέα: Μέσος καὶ τὰς σελίδας τοῦ βιβλίου εὐρίσκει κανεὶς πολλὰς ἑμπειρίας, προσωπικὰ καὶ γνωστῶν τὸν προσώπων. Ἀυτὴ ἡ διαπίστωσις. Ἀυτῆρα. Καὶ ἡ εὐχή, τὴν ὁποίαν μοιραζόμεθα μὴ τὸν συγγραφέα πολλοὶ Ἑλλήνων: νὰ παραμείνῃ μόνον ἱστορία ἡ περιγραφομένη εἰς τὴν Διοίκησιν κατὰστασις. Τότε ὁ σκοπὸς τοῦ βιβλίου δὴ ἔχη ἐπιτελεθῆ. Καὶ δὲν εἶναι μόνον τὸ βιβλίου σκοπός.

Γ. Θ. ΛΥΜΠΕΡΑΚΗΣ

Ἄφορμην εἰς τὴν πρόθεσιν συνοπτικῆς παρουσιάσεως τῶν βιβλίων τὰ ὁποῖα ἀκολουθοῦν ἐδῶς ἐντὶ τῆς μελέτης τῆς βιβλιογραφίας εἰς τὰ πλαίσια ἐρεῖνης ἡ ὁποῖα διεξάγεται εἰς τὸ Ἑθνικὸν Κέντρον Κοινω-